

pisje se je širilo čimdalje bolj, s tem se je pridno širila tudi ideja svobodnega razvitka. Društva so se ustanavljala, organizirali so se vsi stanovi; v društvu, v slogi in v organizaciji je pa moč — in ta ljudska moč je glasno zahtevala splošno in enako volilno pravico, ki jo je tudi dosegla, in zadnji čas je že tudi bil, ker je birokratizem s privilegiranci prignal vlado in narodno blaginjo na rob propada tako, da je bila vlada brez moči, parlament nedelaven. Govorili so že: Avstrija bo razpadla. — Kdo je rešil našo državo pogina? Čigava je v prvi vrsti zasluga, da se je uvedla splošna in enaka volilna pravica? Mar ne šole z učiteljstvom? Časnikarstvo je imelo pri tem glavno ulogo; zaman bi bila brez tega vsaka organizacija, zaman, delo voditeljev — narod mora biti izobražen in zaveden za tako važno in veliko akcijo, in to je dala šola, to so posledice neumornega dela avstrijskega učiteljstva in sedanjega svobodnega šolskega zakona!

Veliko dobrega za narodovo prosveto, napredek in blaginjo je provzročila nova šola, a dela je še premnogo, vsega na mah ni mogoče doseči, ker so na poti — prirodni zakoni. Kakor zraste mogočno drevo prav polagoma iz neznanega semena, tako se razvija šolstvo in s tem omika, napredek in blaginja. Sedaj je naša ljudska šola precej lepo razvita, primerjamo jo že lahko malemu košatemu drevescu. Preden doraste do mogočnega debelnatega drevesa, je še dolga in trnjava pot, treba bo še mnogo časa, truda in vztrajnega dela. Odstraniti se morajo v prvi vrsti ovirajoče sile, ki so svobodnemu šolstvu nasprotne — šola se mora demokratizirati, da bo primerna duhu časa. Da bomo to idejo lažje razvijali, hočemo zopet stopiti k splošni in enaki volilni pravici in k zadnjim državnoborskim volitvam.

Ko je bilo razglašeno, da je sprejel državni zbor v soglasju z vlado splošno in enako volilno pravico, ni bil sicer nobeden avstrijski narod z razdelitvijo mandatov zadovoljen, pa vendar je bila ta vest povsod pozdravljena z veliko radostjo, ker je vsak treznomislec politik imel veliko upanje v demokratsko preobrazbo državne zbornice. Tudi učiteljstvo je razglasilo po svojih glasilih z radostjo to novo vest v veliki nadi, ker so nižji sloji ljudstva vneti za šolsko izobrazbo, da bodo ti, ko dobijo moč v svoje roke, šolstvo povzdignili do zaželjene višine. Stranke so se pričele pripravljati na volilni boj, zaupni shodi,

volilni shodi, agitacije in vedno strastnejše politične polemike nasprotujočih si strank, o vsem tem je bilo čitati v našem časopisu, čimbolj se je bližal odločilni dan volitve. Pogovor o volitvah in o posameznih strankah je postala vsakdanja stvar v hiši bogatina, kmeta, delavca in hišnega hlapca. Ljudstvo se je pridno udeleževalo volilnih shodov, je slišalo glas raznih strank in bilo je poučeno o volilnih pravicah. To ljudsko gibanje je bila izvrstna šola za naš narod, pa tudi za vsakega politika. Večinoma povsod med Slovenci so bile tri stranke: napredna, socialnodemokratska in klerikalna. Ob narodnih mejah na Korškem in Istri je bila narodna stranka proti Nemcem in Lahom, kjer so imeli važno ulogo tudi socialni demokrati. Na Kranjskem je bilo najživahnejše gibanje med klerikalci in socialnimi demokrati; naprednjaki so začeli kasno, pa še to je bilo na večjih krajih površno, mlačno in brez prave vneme.

Mlad, učen, napreden govornik je govoril na kmetih. Govoril je gladko, a vsebina njegovega govora ni bila primerna za narod. Ves govor je bil lep, primeren za izobražene meščane, za kmeta pa nikakor ne. Na poslušalce je napravil tak slab vtisk, da je bila o tem splošna sodba: „Ta nam več škoduje kakor koristi.“ Na podoben način se je godilo na mnogih drugih krajih. Celih šest let je liberalna stranka spala spanje pravičnega, tik pred volitvami se je prebudila. Brez svojega glasila, brez organizacije, brez splošnih volilnih shodov, brez agitatorjev in brez denarja se ni moglo drugega pričakovati kakor malenkosten uspeh.

Naprednjaki so tudi med seboj poizkušali z agitacijo. Zlasti učiteljstvo, ki ljudstvo in razmere dobro pozna, je bilo ponekod jako delavno, pa tudi brezuspešno ni bilo to delo. Ti bi znali mnogo lepega povedati. Nekdo nam je pripovedoval to-le: Stopil sem med volilce, govoril, prepričal in dokazoval sem napredno idejo ter pobijal nasprotnike z golimi dokazi. Ko končam, me nagovori kmet: „Lepo ste govorili, vse, kar ste povedali, je tudi res, a jaz ne bom volil z vami. Sedaj o volitvah nas poznate, sedaj nas vabite k sebi za svojo stranko, poprej in poslej nas pa noče nobeden poznati. Vi držite z gospodo, ki je že od nekdaj sesala kmetiško kri. Gospoda živi zase in je ločena od nas. Ona nas pozna le takrat, ko je treba kaj plačati, in če hitro ne plačamo, če ne moremo plačati, nam škoduje — zarubi nas in spravi nas ob imetje. Če pridem v

Iz turistovskega nahrbtnika.

Piše Fort. Jelovšek.

(Dalje.)

Fizično podprti in ložjih nahrbtnikov jo krenemo, spremljani od iskrenih pozdravov prešerne planšarice, proti Kredarici. Pot drži v vznožju ogromnih skladov triglavske po golem skalovju in postaja čim višje, tem bolj naporna. Na nevarnih prehodi mimo strmih prepadov so posebna znamenja; tuintam pa so zabiti v pečine železni klini in so napeljane žice, ob katere se oprijemaš, da ne zdrseš v globočino. Saški kralj je zavil sedaj na levo v Marije Terezije koč, a mi na desno na Kredarico. Na nekem gorskem kašipotu dobimo vizitko omenjenih tovarišev, na kateri nam ostavljajo krepke triglavske pozdrave, in njim na čast izpraznimo buteljko vina, potem pa kolikor mogoče žurno hitimo navzgor, da vzamemo še na Kredarici slovo od zahajajočega solnea. In ravno zadnji žarki so še trepetali na vrhuncih veličastnih gorskih velikanov, ko dospemo do „Triglavske koč“ na Kredarici 2515 m visoko.

Hitro odložim nahrbtnik in hitim na prosto plan, odkoder uživaš skoro ravnoisti razgled, kakor z vrhunca Triglava. Globoko

pod nami po dolih in ravninah je legal temni mrak, le ostri grebeni temnosivih gora so žareli v čarobnih barvah — ki so čimdalje bolj temneli in se razblinjali v neobsežne, nejasne konture, dokler se niso potopile v neizmerno morje črne noči, a nad nami so zalesketale srebrnojasne zvezdice v tem božanstvenem brezkončnem vsemirju. In iz globočine temne noči je priplavala luna in posrebrila fantastične robove tega silnega Zlatorogovega kraljestva.

Nato smo si dali napraviti v koči konzervne juhe, naš „pošlatač“ pa je prebrskal nahrbtnike, izvlekel iz njih raznovrstne jestvine in zadnje buteljke ter nam skupno pripravil prav regimentno večerjo. In izpraznili smo še par buteljk, ker „Triglavska koč“ je dobro preskrbljena z vsem potrebnim planinskim komfortom, in trkali smo na zdravje vseh prijateljev in znancev tam doli v meglenih nižavah prostrane majke Slavije. Z nami vred nas je v tej koči prenočevalo nad 20 turistov; bili so z Dunaja, iz Trsta, Benedk i. t. d. Dasiravno so postelje dokaj udobne, vendar nisem pozno v noč mogel zaspati; nepopisni, slikoviti vtiski ogromnih velikanov in neka božanstveno opojna čuvstva so se menjavala v drhteči moji duši — in bog Morfej je končno vse te predstave spojil v veličastno harmonično

v gostilnico, je gospoda zase v svoji sobi, se zabava in raduje med seboj, med nas jih je sram priti. Če srečam gospoda na cesti, se mu moram odkriti, odzdravi sicer, a da bi se nekoliko z menoj pogovarjal, tega ne stori, ga je sram. Gospoda živi zase, nosi glavo pokonec in nas ne pozna, kmet in delavec mora storiti ravno tako. Gospoda naj voli svoje poslance, mi bomo volili svoje. Res je, da ima tudi duhovščina svoje napake. Ako se bomo prepričali, da nas vodi ta za nos, bomo že opravili o svojem času z njo račun.

Ali ni vse gola resnica kar je ta povedal? Kar je na kmetih in po mestih bolj omikanega ljudstva, je večinoma še birokratskega duha; prepojeno je z duhom, ki je strogo konservativnemu in demokratskemu duhu našega preprostega naroda nasproten. In te nedostatke se ne da odpraviti kar čez noč. Če hočemo gojiti napredno idejo, moramo pred vsem odstraniti to, kar je demokratizmu nasprotno. Omikani sloji se morajo približati duhu narodove mase, znati morajo z njo misliti, čutiti, upoštevati jo morajo, delovati za obči narodni blagor, pridobiti si morajo ugled, spoštovanje, ljubezen in hvaležnost ljudstva, potem je šele mogoče misliti na pomoč ljudstva za napredno stranko. Ali je pa upanje to doseči v doglednem času. Po našem prepričanju — težko! Naši omikani sloji so tako razdvojeni med seboj, da bi moral računati skoraj na čudež, preden bi se ti demokratizirali. Uradnik, birokrat od nog do glave, prezira vse, kar ni njemu enakega. Trgovci skrbijo zase, veliki posestniki so ponosni na svoje imetje — in ti so glavni faktorji zlasti na kmetih. Napredni, zavedni in narodni so, a kaj jim vse to pomaga, ker so med seboj razdvojeni, neednini. Prave ljubezni do skupnega narodnega delovanja med njimi ni dobiti. Če je kdo vnet za skupno narodno delo, če se žrtvuje za dobro in plemenito reč, naleti takoj na strahovite ovire, navadno se sliši: „Če je ta zraven, jaz ne sodelujem. Kaj, oni nas bo vodil, ker je nezmožen, neveden in neumen? Tega človeka jaz ne morem trpeti, čeprav mi ni napravil nič slabega!“ — Ako gre za splošni narodni blagor, bi se morali odstraniti vse take osebnosti, a ravno osebnosti so žalibog med našo inteligenco v tako bujnem cvetju, da se preprosto ljudstvo nad tem izpodtika. Tako ne moremo nikamor naprej. Razna društva hirajo, izumirajo, so nedelavna in zato brez pomena. Ta je jasen dokaz, da je neuspeh napredne stranke kriva naša inteligenca sama.

veličino — in čil sem se zbudil drugega dne zgodaj v jutro v teh nebeških višavah.

Izpili smo čaj, si ovili krog vratu površnike, da bi nas pri plezanju ne ovirali, in nastopili smo vratolomno vzpenjanje po železnih klinih na vrh Triglava. Ta tura je — najtežavnejša in najnevarnejša — le za vajene turiste, ki imajo mirno kri, zdravo sree in krepke mišice.

Omenjam pa še enkrat, da nudi Kredarica skoro ravno isti velikanski razgled, in pot od Bohinjskega jezera skozi Srednjo vas na Kredarico ni ravno naporna in nevarna, in jo vsak zdrav človek lahko izvrši — in nikdar mu je ne bo žal. Naš vodnik nam je podal potrebna navodila, da ne smemo kamenja prožiti, s telesom naslanjati se proti klinom ob skalovju itd. in začeli smo se spenjati — vodnik naprej, mi tik drug za drugim vsi nekako svečano-resno, zatopljeni v svoje misli. — Pleza se po ozkem, kakor dobra klop širokem grebenu; drugod zopet ob visečih skalah, kamor so vsekane stopnice in ob straneh za poprijemanje zabiti železni klini in ob njih železne žice; pot drži večinoma strmo navzgor in na Veliki Triglav skoro navpično; na obeh straneh pa zijajo ob navpičnih in visečih stenah grozni, vrtoglavi prepadi. — Zvezdice

Vzgojiti bi bilo treba za skupno narodno delo najprej mnogo iskreno čutečih in delavnih voditeljev, ki bi te nedostatke odpravili, inteligenco odgojili v demokratskem duhu, potem je šele mogoče misliti, da bi bila narodna masa sodelujoča. Odgojiti je treba v tem duhu nov rod — in za to sta poklicana v prvi vrsti ljudska šola in učiteljstvo, prepojeno z ljubeznijo do naroda v demokratskem smislu.

Bila je ljudska veselica v narodne namene z lepim vzporedom na javnem prostoru s prostovoljno vstopnino. Daleč naokolo po sosednih vaseh so vabili lepaki ljudstvo k veselici. Ljudstva je prišlo res veliko, veselica je bila lepa in tudi dohodki izdatni, a udeleženci so bili skoraj izključno le iz srednjega stanu, preprostega naroda ni bilo skoraj nič. Učiteljstvo je hodilo po hišah vabit in razlagat pomen veselice, vse ni pomagalo nič. Povsod je bil skoraj podoben odgovor: „Prišla bo samo gospoda, kmet in gospoda pa ne gresta skupaj.“ Mnogo radovednežev je gledalo od daleč, blizu se niso upali. Našemu preprostemu narodu je vcepil duh časa, spomin zatiranja, odiranja in preziranja, strah in zdržnost pred gospodo sploh, čeprav je ta iz naroda samega vzrasla ter med narodom živi in deluje. Deloma se tudi sramuje bolj omikanih krogov, ker se ne zna tako vesti, govoriti in nastopati. Sedaj je nastopila doba demokratizma; višji, srednji stanovi in privilegiranci so prišli v politiki ob nekdanjo veljavo in moč, pri volitvah ni nobenega razločka — in državni parlament je vir politike, napredka in blaginje, zato se morajo zblížati ti stanovi v eno samo skupino, v eno samo telo z enako čutečo dušo. Kako se ima to vršiti, je veliko delo bodočnosti, s katerim je treba takoj začeti, ker duh časa zahteva to.

Sedaj je na površju demokratizem. Duh časa zahteva, da se v tem smislu preuredi vsaka stranka, ki hoče živeti. Klerikalizem je duh časa pravočasno uporabil. Zatajil je svoje katoliško ime ter ga zamenjal s „Slovensko Ljudsko Stranko“ po zgledu „Volkspartei“ med Nemci.

Numerirajmo kosti!

Treba jih bo, ker se je pri nas že začela praksa po navodilu dr. Šusteršiča. Dobili smo vest, da so v krajnih šolskih svetih v Retečah in v Sori dejansko napadli dva naša tovariša.

so ugaševale in veličastni komet, ki smo ga opazili na nebeškem svodu, se je pomikal proti vzhodu, ko smo srečno priplezali na triglavski Vršac do Aljaževega stolpa 2865 m.

Sivi somrak je ogrinjal spečo prirodo, ko smo stali na vrhu častitljivega orjaka Triglava, a po dolih so se leno premikale sive megle, ki so se polagoma izgubljale druga za drugo, ne da bi vedeli, kdaj. Tam daleč na vzhodu se je zdajci začelo daniti, obzorje je obrobila svetlorumena proga, ki je postajala vedno večja, nje barva pa bolj in bolj intenzivna, dokler se ni razlila tja po oblakih, obrobijajoč obzorje, da je bila videti liki morje, leskeče se v žoltorumenem zlatu.

A to le za trenutek, že se je jel izlivati v to barveno morje lahen, nežen karmin, izpreminjajoč vso sliko v mehko oranžno barvo, ki je postala naposled zamolklordeča. Počasi, a veličastno se je v tem pomikala izza nebeškega svoda krvavordeča obla — solnce. Prevzele so nas te čarobne krasote, da smo hkratu umolknili ter očarani po toliki lepoti nemo in solznih oči zrli ta božja čuda.

Ko je solnce priplulo že izza horizonta, je še valoval v dolinah sivi mrak, ki je postajal čimbolj vijoličast; tembolj pa so žareli in goreli Triglavovi sosedje in ogromni skladi silnega

Učitelj v Retečah, tov. Potočnik, je miren in blag značaj, ki ni še nikomur nič žalega storil. Kake vrste mož je, se vidi iz dejstva, da izhaja kar najbolje s predsednikom krajnega šolskega sveta, dasi je ta odločen in zanesljiv klerikalec. In vendar so kmetje tega učitelja, ko se je po svoji uradni dolžnosti udeležil seje krajnega šolskega sveta, dejansko napadli in ven vrgli. Enak slučaj se je zgodil v Sori. Šolski vodja tovariš Grmek se je po svoji uradni dolžnosti udeležil seje krajnega šolskega sveta. Župni upravitelj, znani Braje, je zahteval, da se g. Grmek odstrani od seje, dasi ima šolski vodja ne le pravico, nego dolžnost, da je pri seji navzoč. Ker tov. Grmek ni hotel iti, se je Braje zaletel proti njemu, da bi ga napadel, a si je še premislil in hitel klicati ljudi, da bi Grmka od seje ven vrgli. Preden se je Braje še vrnil, sta druga dva člana krajnega šolskega sveta planila na tov. Grmka, in kdo ve, kaj bi se bilo zgodilo, ko bi se Grmek ne vdal tej sili. V obeh slučajih je to eklatantno hudodelstvo javne nasilnosti v smislu § 81. kazenskega zakona.

Slučaja sta tipična in najbrže se bo ta praksa uvedla povsod tam, kjer so klerikalci na poti — napredni učitelji. Prišli smo daleč, da učitelj ni varen pred insulti celo takrat, ko izvršuje svojo dolžnost. Kakor se poroča, ima ta dva slučaja v rokah sodna oblast, ki bo gotovo pravično rešila zadevo. Kaj pa naše šolske oblasti? Ali se bodo te kaj zganile? Ne verujemo, ker so ravno te šolske oblasti indirektno krive teh razmer, ki so zavladale v kranjskem šolstvu sploh. To krivdo jim hočemo naravnost dokazati. Pri imenovanju zastopnikov v okrajne šolske svete je ta dična oblast v sporazumu z nemškimi in klerikalnimi zavezniki pometala napredne zastopnike iz te korporacije in na mesto teh imenovala klerikalce. Pri imenovanju krajnih šolskih nadzornikov je postopala zopet tako in imenovala po veliki večini klerikalce, tako n. pr. v kranjskem šolskem okraju 25 duhovnikov.

Klerikalci, videč to bratovsko naklonjenost, so začeli takoj rogoviti proti učiteljstvu in lepi sadovi že dozorevajo. Ako bi bila deželna šolska oblast vsaj nepristranska, če že ne naklonjena učiteljstvu, bi ne storila teh korakov, ki so tako lepo poživili pohlepnost klerikalcev po šoli. Tako bo najbrže v teh dveh

slučajih kaznovala — učitelja namesto da bi takoj odstavila take klerikalne sirovine iz krajnih šolskih svetov.

Pripovedujejo nam, da se nekaj časa sem po vladni palači vidi vedno polno duhovnikov, ki letajo okrog deželnošolskih organov. Kaj iščejo tam, morda se ponujajo, da bodo spisali verske — šolske knjige? Denuncirat hodijo, mi to vemo, ker nam to pričata klerikalna lista „Domoljub“ in „Slovenec“, ki posamezne učitelje uprav po cigansko črnita pred ljudstvom in proti šolskim oblastem. Mi smo že naveličani tega slepomišja in že zbiramo material, ki pride na pristojnem mestu v javnost, in potem bomo videli, ali ima klerikalizem že res zajamčeno varuštvo nad nami in nad vsem šolstvom. Lepa bi bila ta, da bi ravno porajajoče se izobraževanje vsega ljudstva dobila za varuha te duhove teme in nazadnjaštva!

Tek časa gre naprej in mi z njim, zato tudi ne pripustimo, da bi se pri nas podstavljal cokolj, ki bi zadrževala splošno prebujenje. V spomin pa kličemo vsem našim zatiralcem, da smo organizirani, in bo pričela naša organizacija še drugo delo, ki ga je dosedaj izvrševala prav malo. Pričeli bomo brezobzirno vse tiste razkrinkavati, ki tlačijo učiteljstvo na ljubo klerikalcem. Čimhujši bo pritisk, temvečji bo naš odpor. Šolskim oblastim damo tedaj svobodno na razpolago: Ali hočejo podpirati nas učitelje kot razširjevalce omike in izobrazbe, ali pa klerikalce, ki hočejo vse (tudi šolske oblasti) zaslužniti. Izbira ni težka, a zna postati usodepolna.

Naša obramba.

— Drugo leto mine ravno štirideset let, odkar je izgubila konkordatska šola svojo veljavo in moč. To je bil takrat vesel pojav, ki je pa sčasoma nekoliko otemnel. Napredni elementi so bili mnjenja, da avstrijsko šolstvo ne zapade več v roke tistim, ki jim je bilo vzeto. A ni bilo tako, kakor so mislili. Res je minula doba, da bi učitelji še nadalje zvonili, pritrkavali, hodili po bero po hišah itd., a po mnogih deželah (n. pr. na Tirolskem in v Galiciji) učiteljstvo ni prišlo iz klerikalnih rok. Deželno zastopstvo je učitelje vključilo novim državnim zakonom držalo v klerikalnem jarmu.

V naših deželah zadnjih deset let klerikalci niso imeli posebnega vpliva na ljudsko šolstvo. Posebno v deželnem šolskem

skalovja nebotičnih velikanov. Na severni strani je blestel v razbeljenem železu Veliki Klek, široki Dobrač in visoka Golica; proti zahodu smo zrli veličastne, nežnordečkaste Ture; na jugu ti zalesketa srebrni pas slovanske Adrije in južnih bratov pozdrave ti pošilja istrsko-dalmatinsko gorovje, proti izhodu pa pozdravljaš v čarobni luči lesketajoče znanke: Grintovca, Rinko, Ojstrico itd.

Nad nami pa so rdeli nežni oblaki, plavajoč po tem brezmejnem veličanstvu in poljubljali zlate krone silnih gorskih velikanov — in dolgo smo opazovali ta nebeška, nepopisna čudesa — in nismo se mogli ločiti od teh rajskih višav vključno s silnemu mrazu, ki nam je pretresal ude. Naš prijatelj „dedektiv“ pa je v Aljaževem stolpu, kjer smo se vsi vpisali v spominsko knjigo, pridno pečatil razglednice, pisma, notese in sploh vse, kar mu je prišlo pod pečat, prav kot da ima zaznamovati vse hudodelce vsega sveta, hoteč se Gračanom izkazati kot pristnega veleturista — in šele naš vodnik ga izvleče ven iz tesnega zapora, da zopet skupno odrinemo s kraljevega Triglava.

„In še enkrat, gorenjska stran“ — in začeli smo plezati v istem redu kakor prej po strmini in železnih klinih navzdol na Kredarico. Med plezanjem srečamo tudi saškega kralja, ki

se je spenjal na vrh; kot starega znanca ga pozdravimo s krepkim triglavskim pozdravom, na kar nam tudi on prijazno odzdravi — in šlo je hitreje navzdol nego prej navzgor. Posebno naš ljubi „poskakač“, ki je bil navzgor zadnji, je drsel in se spuščal drzno kakor jelen — mogoče si je želel imeti čimprej varnih tal pod nogami, kar pa je odločno zanikal in trdil, da dela to le v zabavo.

Globoko se oddahnemo in krepko zavriskamo, ko stopimo zopet na varna tla; ko se ozrem nazaj in zagledam v azurnih višavah posamezne turiste, viseče na teh drznih navpičnih stenah, liki orel nad propadom, sam sebi nisem mogel verjeti, da sem še sam pred malo časom visel na teh vrtoglavih, groznih pečinah. In to je bil naš krst turistovski in s svečanim, junaškim ponosom smo zrli to okamenelo panoramo.

In zaželel sem si v te rajске višave vse one „Talbumerje“ iz bele Ljubljane, ki so še pred nedavnim časom dvomili o moji bodoči turistovski slavi.

V triglavski koči nam je postregla brhka oskrbnica z raznimi konservami, in naš slavn „pošlatač“ nam je izbrskal iz naših nahrbtnikov ostale jestvine ter priložil svojo Vydrovo zalogo šumečih bonbonov, ambo itd.; končno smo izpraznili še

svetu kranjskem so bili ob vso moč. Po odhodu barona Heina se jim je obrnilo na bolje, ker so pridobili vlado zase in pozneje še „svobodomiselne“ Nemce, in imajo klerikaleci danes odločilno besedo v deželni šolski svet. To je dejstvo, s katerim moramo računati. Svoj vpliv so klerikaleci že začeli kazati, in že pri nekaterih imenovanjih je bilo začutiti klerikalno strahovlado. Nekateri sklepi, posebno imenovanja zastopnikov v okrajne šolske svete in imenovanja krajnih šol. nadzornikov, so bili overtura k novi eri. V kratkih mesecih bomo videli razne eklatantne dokaze, da je vlada postala slepa izpolnjevalka klerikalnih teženj pri ljudskem šolstvu. To postopanje se bo sicer na vodilnih krogih samo maščevalo, a najbrž jim mi s tem člankom ne bomo mogli dopovedati, da vladni krogi, ki izročajo baš sedaj ljudsko šolsko učiteljstvo pod nož klerikalne recte nazadnjaške stranke, pridejo sami pod ta nož, ki jim bo njih tilnike — porezal. Postopanje vladnih krogov bo sicer učiteljstvo precej oškodilo, in tudi osebnih žrtev pričakujemo, toda učiteljstvo se bo z večjo vnemo posvetilo izobraževalnemu delu, ki bo rodilo moštvo v narodu, ki bo slednjič lepo pometlo tisto lepo družbo, ki je v lepem bratskem objemu začela tlačiti učiteljstvo.

To so naše napovedbe, ki se bodo uresničile prejalislej. Ta hipna konstelacija v dež. šol. svetu pa učiteljstvo opominja, da ostane — kakor doslej — tudi še vnaprej složno in se bori za svoje ideale: napredek in svobodo. Sicer bodo nekateri izmed nas morali pretrpeti še mnogo preganjanja in šikaniranja, a to pojde samo do neke meje, in struna bo počila. Zgodilo se bo nebroj krivic. Prestavljali, zapostavljali nas bodo, a to naj nas ne plaši. Dosedaj smo s ponosom rekli: „Ogromna, ogromna večina nas je svobodomiselnih!“ Ta ponos nam mora še ostati. Učitelji smo naroda, in če bomo mi omahljivi, negotovi v svojem delovanju, si bomo odgojili omahljivce — sebi v pogubo. Le značaj odgoji značaje. Res so žrtve čestokrat velike, a pri tem nas navdaja zavest, da ni za našo sveto stvar nobena žrtev prevelika.

Krvice se nam bodo dogajale v krajnih šolskih svetih. Te korporacije imajo po večini v rokah naši najljutejši, a obenem najnevednejši nasprotniki. Tu mora biti naša samoobramba: temeljito poznanje šolskih zakonov in po tem njih strogo izvajanje. Vsak naš korak bodi oprt na zakonito določbo in nihče nam ne bo izpodmikal tal. Z raznih strani nam prihajajo pritožbe, s kako silo in s kakim fanatizmom so pričeli delovati duhovniki v krajnih šolskih svetih.

par buteljk na zdravje milim bratom Čehom in Srbom in vam, slovenskim prvoborilcem; kakor je ta pogled prostran, tako razsežna in mogočna bodi ideja vaša-naša.

Železne krampeže na nogo, palico v roko in nahrbtnik na pleča in vzamemo slovo od Kredarice in Triglava in jo mahnemo sedaj na severno stran po peščeni stezici mimo Dežmanove koče skozi Kot na Dovje. Ta pot je zopet dokaj naporna in ponekod tudi nevarna; drži ob strmih prepadih in preko nevarnih sneženih plazov, torej le izurjenim turistom priporočljiva. Tudi nimaš toč iste izpremembe kakor na južni strani čez Konjščico in Velo polje; tu ni planin ne brhkih planšaric, pa tudi ne zavedljivih planink; sploh ni nikake flore, ampak le enolično raztrgano skalovje in oster prod, preko katerega smo nemo korakali liki karavana čez peščeno Saharo. Na južni strani v znožju Triglava smo opazovali še lehkonoge ovce, takozvane „izgnanke“, ki se vse poletje brez pastirjev prosto pasejo po planinah, iskaje med skalnatimi robovi sočnih planinskih zelišč.

(Dalje)

Zato opozarjamo vse tovariše in tovarišice, da spravijo vse nepravilnosti potom pritožb na višje šolske oblasti. Ako tam zaradi raznih ozirov ne bodo čuvali izpolnitve državnih in deželnih zakonov, bomo spravili ves material skupaj in poiskali drugje pravice in jo tudi dobili. V teh nemoralnih časih bi nam trebalo imeti neke vrste obrambno društvo, ki bi vršilo posel branilca naših pravic. V vsakem okraju bi bilo potrebno imeti delavnih zaupnikov, ki bi nabirali gradivo o vseh krivicah in te potem izročali v centralo.

To je del naše organizacije. Vsako krivico takoj sporočati, to mora biti vodilno načelo naše obrambe. Kakor se branijo drugi stanovi, tako se moramo tudi mi, ki nočemo biti brezpravni heloti. Zastopnike v okrajnih (v deželni jih nimamo!) šolskih svetih opozarjamo posebno in v imenu naše stvari, da neustrašeno zastopajo naše pravice. Oni so legitimni naši zastopniki, ki so dolžni nas zastopati z vso energijo. Porabijo naj vsa dovoljena in tudi najskrajnejša sredstva.

V slučaju terorizma gotovih ljudi naj store tako, kakor delajo v drugih korporacijah: Obstrukcija naj se uvede tudi v okrajne šol. svete, če pride taka sila. Vaši volilci stojte za vami! Videti hočemo potem, ali bodo tisti krogi, ki nas mislijo potlačiti, uvideli da imamo tudi mi energijo samoobrambe in da naši zastopniki niso samo za število, temveč tudi za — upoštevanje. „Učiteljski Tovariš“ naj pa bo „razglasna deska“, na katero hočemo pribiti vsako, tudi najmanjšo krivico. Kličemo zato: Brezobzirno na dan z vsako krivico, potem pa v obrambo do zadnje inštanče!

Nekdaj in sedaj.

Med vsakim stanom so se že od nekdanj nahajali razni dvomljivi značaji, in tudi učiteljstvo ni prosto te pege. Taki „značaji“ si vsekdar uravnavajo svoje „prepričanje“ po vladajočih okolščinah. Starejši učitelji se še gotovo dobro spominjajo dobe, ko je na Kranjskem vladala nemška, oziroma nemškutarska liberalna deželna vlada. V istem času je torej najbolj kazalo biti nemškutar. Res se je našlo nekaj tovarišev, ki so zatajili svojo narodnost in so postali izdajalci svojega naroda. Bili so pa zato dobro nagrajeni!

Vsa boljša učiteljska mesta, posebno po mestih, so bila zasedena z izdajicami. Pa tudi po deželi so si taki značaji znali pomagati. Kdor se je bal kake preiskave, se je naročil na „Schulzeitung“ ali se je še vpisal v bližnjem mestu v kako nemškutarsko društvo in rešen je bil. V nemškutarskem taboru so se torej nahajali sami kruhoborci in lenuhi. Vsi delavni in značajni možje so vztrajali kot narodnjaki, akoravno jih niso nikjer upoštevali. Poštena in pravična stvar vsekdar zmaga. Kmalu je po vsi deželi izginilo nemškutarsko učiteljstvo žalostnega spomina.

Razmere so se predrugačile. Zapihala je klerikalna sapa. Kakor so se našli v dobi nemškutarstva značaji, ki so zatajili svoj narod, tako so se sedaj našli „možje“, ki so zatajili celo svoj stan. Kakor so nekdanj zasedli vsa boljša učiteljska mesta in imeli vso prostost nemškutarski učitelji, isto nameravajo sedaj klerikaleci. Toda marljivo in značajno učiteljstvo se tega prav nič ne straši. Poštena in pravična stvar je še vsekdar zmagala, in tako bo tudi luč napredka zmagala nad klerikalno temo. Razlika med nekdanjimi in sedanjimi izdajicami je pač ta, da so bili nemški liberalci resnični prijatelji šole in učiteljstva, medtem ko so klerikaleci najhujši sovražniki šole in učiteljstva. Za vso svobodo, kar jo ima učiteljstvo, se ima zahvaliti nemškim